

Ondanks de verkiezingswinst verloor de PvdA in 1977 de macht. Onderhandelingen over een nieuw regeerakkoord eindigden teleurstellend. Het mislukte ‘tweede kabinet-Den Uyl’ markeert het einde van een linkse overwinning.

AUTEUR Marijn Molema

Verder lezen
Anet Bleich, Joop den Uyl 1919-1987. Dromer en doordouwer (Amsterdam 2008).

Jan Joost Lindner, Het tweede kabinet-Den Uyl. Linkse idealen en mislukkingen 1966-1994 (Amsterdam 2003).

Philip van Praag, Strategie en illusie. Elf jaar debat in de PvdA (1966-1977) (Amsterdam 1990).

Ed van Thijn, Dagboek van een onderhandelaar, 25 mei-11 november 1977 (Amsterdam 1978).

Geen tweede kabinet-Den Uyl

Na dagen van spanning hakte de christendemocratische fractie op 4 november de knoop door: het tweede kabinet-Den Uyl kwam er niet. Uitputtende onderhandelingen waren ten einde. Ondanks tien zetels winst voor de PvdA

zou niet ‘links’ maar ‘rechts’ er met de buit vandoor gaan. In de woorden van fractievoorzitter Ed van Thijn was de kabinetsformatie uitgelopen op een fiasco.

Dat fiasco wortelde in het politieke klimaat van de jaren zeventig, dat bol stond van de ideologische spanning. Veel leden van de PvdA dachten dat de partij samen met kleinere linkse partijen een links machtsblok kon vormen, dat voor maatschappelijke hervormingen zou zorgen. In gemeenten en provincies ontstonden ‘meerderheidscolleges’ waarin de PvdA domineerde. Conservatievere partijen werden hierdoor uit het lokale bestuur geweerd. Ook in de landelijke politiek waren de verhoudingen tussen de PvdA en confessionele partijen gespannen. Toch vormde Joop den Uyl in 1973 met de Katholieke Volkspartij (KVP) en de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) een coalitie. Maar deze voorlopers van het CDA ergerden zich groen en geel aan het linkse imago van het kabinet-Den Uyl, dat zichzelf het motto van ‘spreiding van kennis, macht en inkomen’ aanmat.

In de samenleving was er veel belangstelling voor politiek. Progressieve standpunten waren bon-ton. Oude, linkse waarden werden met trots uitgedragen. Het ging daarbij om vrouwenemancipatie, antimilitarisme en de verdeling van kennis, macht en inkomen. De progressieven zetten zich af tegen wat zij de ‘conservatieven’ noemden. Volgens progressieven hielden die laatsten belangrijke maatschappelijke hervormingen tegen. Dit verwijt kwam scherp tot uiting in de strijd om de abortuswet, waartegen de christelijke partijen zich fel verzetten.

De vorming van een links machtsblok was voor invloedrijke PvdA’ers als Van Thijn een bewuste strategie. Zij wilden het democratische bestel hervormen. Twee grote partijen zouden met elkaar om de macht strijden. Mede als reactie op deze sociaal-democratische strijd lust gingen de confessionele partijen samenwerken in het Christen Democratisch Appèl (CDA). Toch mislukte de zogenaamde ‘polarisatiestrategie’.

Intern was de PvdA namelijk verdeeld. In euforische zelfoverschatting wilden sommige kritische leden van geen wijken weten: diverse standpunten werden ‘ononderhandelbaar’ genoemd. Andere sociaal-democraten waren realistischer en waren meer gericht op samenwerking. Minister-president Joop den Uyl verenigde beide standpunten in zich. Zijn biografie Anet Bleich typeerde Den Uyl als dromer en doordouwer. De dromer zag het linkse machtsblok voor zich. Maar de doordouwer wilde regeren en de confessionele partijen daarom niet tegen zich in het harnas jagen. De onbetwiste partijleider Den Uyl kon echter niet voorkomen dat zijn ‘tweede kabinet’ in een impasse eindigde. Dat kwam door een harde opstelling van het CDA. In hun ogen gedroeg de PvdA zich arrogant en machtswellustig, waardoor zij zelf ook in eigen standpunten volhardden.

In de jaren zeventig waren de loopgraven zo diep gegraven, dat PvdA en CDA het politieke slagveld niet meer overzagen. Inhoudelijke en persoonlijke tegenstellingen ontladden zich in de mislukte kabinetsformatie. Het ‘tweede kabinet-Den Uyl’ werd een symbool voor het einde van een overmoedig tijdperk. De PvdA belandde in de oppositie, en het werd pijnlijk duidelijk dat een links machtsblok – ook met een weldoordachte polarisatiestrategie – niet realistisch was.